

crestall

Els corriols de la

Xavier Amorós², escriptor i poeta

Aquella primavera i aquell estiu de 1950, havien de produir-se unes novetats legals que afectarien la població de tot l'estat i havien d'afectar, també, d'una forma particular, el «Depósito de Víveres». El govern començava a atrevir-se a l'alliberament dels productes

alimentaris, a donar-los llibertat de comerç i circulació. La mesura més destacada va ser la llibertat de la patata, que no tenia res a veure amb la proclamació de l'amor lliure. Aquesta llibertat va arribar d'una forma gradual. Va començar per la patata tendra. Al 3 de maig la

«Industria Tarraconense del Frio» ja va posar un anunci al *Diario Español* de Tarragona, amb caràcters destacats, oferint «patata temprana de venta libre». Aquesta llibertat de la patata tendra va ser la inicial, fins que va quedar tota la patata (la d'importació, la de terrenys més

Xavier Amorós al CERAP, el 7 de juliol d'enguany, en un recital poètic.
Foto: Maria Eugènia Perea Virgili.

a llibertat¹

freds, i, potser, alguna altra variant classificable) absolutament deslligada de qualsevol intervenció. Amb la patata, es van alliberar productes tan importants per a l'alimentació popular i no tan popular, com els pèsols, les mongetes, les lleties i, al mes de juliol, un de tan bàsic i consumit com és l'arròs. Van quedar encara racionats el pa (les farines panificables), l'oli i el sucre. Tothom força content. Ja era hora. Sospitàvem que els buròcrates del règim allargassaven l'intervencionisme per mantenir l'estraperlo que, en alguna part i en el seu inici, controlaven. Amb la mesura, el mercat va tenir els seus trontolls, les seves sobtades escassetats, els seus alts i baixos, però les aigües es van anar ficant a mare, encara que va costar la distribució funcionava malament i majoristes i detallistes no sabien ben bé cap on girar-se, encara una mica esmaperduts.

Però heus aquí que aquestes mesures van tenir un cop inesperat en els subministraments militars. Un bon dia va arribar la comunicació que Intendència deixava d'abastar de patates –bàsiques; ja ho diu la trompeta en la llengua de l'exèrcit— i de llegums, els regiments, les unitats i que calia que cada regiment les

comprés al mercat lliure.

Al «Depósito», el capità Soler, en saber ho, va fer un sol bot a la cadira del despatx, però no va perdre la calma. Em va cridar. Em va preguntar d'on sortien les patates en aquest territori nostre. Jo, amb molt d'orgull, feia d'indígena, d'aborigen. Vaig explicar-li que de Reus en avall

«El capità Soler va cridar el sergent i li va ordenar que agafés un camió amb quatre homes i el xofer i se n'anés de seguida en aquests pobles a comprar patates»

i de Reus en amunt: als termes de Riudoms, Vinyols, Cambrils, Montbrió i Mont-roig es produïen patates en abundància i que per l'interior (pensava en Prades) també se'n produïren de més tardanes. El capità Soler va cridar el sergent –aquest sergent devia tenir uns quaranta anys

i el capità Soler una mica més— i li va ordenar que agafés un camió amb quatre homes i el xofer i se n'anés de seguida en aquests pobles a comprar patates. De patates, als magatzems del quarter, en quedaven molt poques: per un parell de dies màxim. La tropa menjava, sobretot, patates; patates bullides amb pebre roig i aigua, però patates. El capità va pujar a veure el tinent coronel interventor i aquell li va donar carta blanca. Era una situació d'emergència. Només hauria faltat una tropa amb el plat buit, com a la guerra o al camp de concentració. El sergent, a punt amb el camió, semblava que anés a iniciar la ràtzia del segle, l'operació estel·lar.

Abans d'enviar el sergent a visitar els pagesos, el capità ja havia trucat per telèfon als magatzems de Tarragona, als majoristes; a tots: i ningú no tenia ni un sac de patates per a vendre. Amb el Ramon, vam pensar en el Bienvenido Martí, que era amb nosaltres, un dels pròrrogues reusencs, el pare del qual, fill de Mont-roig, era un gran magatzemer de patates, un bon comerciant, amb el magatzem situat al raval de Martí Folguera, baixant a mà dreta.

El Ramon va anar a buscar el Bienvenido. El capità li va explicar

El mas del Gallissà, situat a la partió dels termes de Riudoms i Montbrió del Camp, és on Xavier Amorós va anar a buscar un camió sencer de patates per al quarter general de Tarragona.
Foto: arxiu CERAP.

la qüestió. Calia que truquéssim, de seguida, al senyor Martí, pare.

Ja se sabia: per trucar al carrer, havíem d'anar al «cuarto de banderas». Eren quarts de dues. El «cuarto de banderas», el club d'oficials, estava animadíssim. Era l'hora de l'aperitiu. Tenien botelles de «fino» i anaven picant olives. L'aparell de telèfon era, justament, en una tauleta al bell mig del bullit, en el punt més intens de la xerrameca. El Bienvenido i jo ens vam entendre amb l'assistent-ordenança. Era català. Ens va donar l'alerta. Ni una paraula en català, ens advertí. Coneixia bé les

**«A mi les finances
de l'exèrcit no
em despertaven
cap interès, ben a
l'inrevés; en canvi,
per distints motius,
desitjava que els
pagesos de la comarca
i veïnatges tinguessin
bona bossa»**

reaccions d'aquella gent i més quan estaven agrupats i entonats pel «fino».

El Bienvenido va agafar l'aparell. Quan va sentir son pare a l'altre cap de fil, va haver de cridar perquè la veu superés el brogit. Va declarar: *Padre: soy tu hijo Bienvenido*. Jo estava enganxat al meu company per no fer nosa. La reacció del senyor Martí –una excel·lent persona, del tot simpàtica, un gran venedor– va ser negativa. Sentir el seu fill cridant desafortadament, parlant en castellà, amb un fons com de xirinola, li va fer pujar la mosca al nas, tot i que el Bienvenido era un esportman, un

xicot de costums sans i exemplars. Què et passa? Que t'has tornat boig? No entenia que el seu fill li parlés en castellà i amb aquells crits. El senyor Martí no era cap mena de catalanista, en cap variant, però tampoc concebia que el seu fill, en estat normal, prop de les dues del migdia, li parlés d'aquella manera, per telèfon o per on fos. El Bienvenido, impertèrrit, sense perdre l'ànim, tornava a la càrrega: *Padre: soy tu hijo Bienvenido*. I llavors ja li va parlar de les patates. El senyor Martí, quan va sentir parlar de camionades de patates per al regiment, ja no va poder resistir-ho més i va enviar a passeig el Bienvenido que no en tenia cap culpa. Jo, pròxim també a l'aparell per falta de lloc, vaig haver de sentir tota la conversa.

Quan va penjar el telèfon, el Bienvenido, ple de moral, em digué: *No en té ni un sac*. I vam tornar al «Depósito». Va dir al capità Soler, textualment: *Mi padre no tiene ni un saco*. I la cosa va quedar així de penjada.

A la tarda, davant de l'emergència, no vam anar a Reus, ni el Ramon ni jo: ens vam quedar al «Depósito» per ordre del capità. A quarts de set, va tornar el sergent dalt del camió. No havia pogut comprar ni una sola patata, ni un trist patacò. Va començar a defecar-se amb les mares dels pagesos, perquè ni se l'havien volgut escoltar. La cosa tenia tot el sentit del món. I tant. Feia deu anys que els pagesos havien estat vigilats i perseguits per la guàrdia civil a causa de les patates, de l'oli, dels fesols. I ara, que passava? Qui

els donava alguna garantia que aquell sergent uniformat, amb polaines i tot, no els havia de confiscar les patates que guardaven? Em volen dir quina diferència hi pot haver als ulls d'un hortolà escarmentat, entre un sergent del «Regimiento Ebro», uniformat i amb polaines, i un guàrdia civil? Molt poca diferència. Per si de cas: cap diferència. Fins que no s'aclarís bé l'assumpte, aquells hortolans, per les bones, no vendrien les patates a cap

«Era un mas gran, esplèndid, amb molt de terreny, ben conreat, tot verd. Hi havia la família. El camió es va quedar una mica enllà de la casa. Com que feia bon temps, tota la família era fora, sota els arbres»

uniforme. El sergent seguia renegant i cagant-se amb tot i el capità Soler em va fer entrar al seu despatx. *Tienes el traje de paisano en tu piso?*, va Inquirir. Efectivament, l'hi tenia. *Pues mañana te lo pones, incluso con corbata y te vas a comprar todas las patatas que puedas. Tu te subes con el conductor. Detrás irá el sargento con cuatro soldados para la carga y descarga.*

Així ho vam fer. A les vuit del matí,

en vam començar a parlar. Quan va arribar el capità –molt aviat, perquè estava amoïnada– em va donar uns quants bitllets. Ara ja no sé calcular els preus ni quants diners portava: bastants bitllets. Les patates s'havien de pagar al comptat rabiós; això era claríssim; si no era així, no en veuríem ni una.

A les deu ja érem a Riudoms. Devíem ser cap al final de juny. A mi m'ha agradat sempre anar veient el paisatge d'aquí, de prop i de forma lenta i, si pot ser, sense caminar gaire. L'avellanada al juny fa tot el goig del món. El camió no anava gaire de pressa. Anava més aviat a poc a poc. Segurament que era supervivent de la guerra civil. Vam arribar a la plaça de Riudoms, vam aparcar el camió darrere de l'església i vaig anar-me'n a veure per on podia començar la compra. No les tenia totes. Vés a saber si me'n vendrien, de patates. Aquella gent estava molt escaldada. L'embull tan gros de la intervenció i l'estraperlo els havia escaldat a tots. L'avellana i l'ametlla seguien intervingudes. I l'oli, no cal dir-ho. No hi havia ningú que respirés tranquil en aquells negocis bàsics per a la pagesia.

Coneixia la dona de l'alcalde. Vaig buscar l'alcalde a casa seva. Jo ja procurava presentar-me idòniament: *digui-li que sóc l'Amorós de Les Amèriques*, vaig suggerir a la persona que em va obrir la porta. La cosa anava així. L'alcalde em va enviar al president del sindicat o de la cooperativa. El personatge de la cooperativa tampoc no estava tranquil del tot. Jo no l'enganyava.

Li deia que les patates eren per al regiment i que ja eren lliures, corn sabia, però que, amb tot, la compra la feia jo. Sense cap paper, amb diners a l'acte, bitllo-bitllo, trinco trinco. Vaig haver de perpetrar aquell gest tan antipàtic i tan pel·liculer d'ensenyar-li el feix de bitllets. Pera l'home no estava d'humor: no el convenia tota aquella història. Vam quedar que hi passaria al cap d'una hora o dues. Vaig tornar a la plaça i em vaig topar amb el Joan Oriol Gallissà³. Era molt simpàtic l'Oriol Gallissà i sempre tenia ganes de fer negoci. Li vaig explicar els meus propòsits; li vaig ensenyar (!) els bitllets de banc. No vaig haver de parlar gaire. *Vinga. Anem cap al mas*, em va dir. *¿On tens el camió?*

Vam agafar el camió i cap al mas de l'Oriol. Era un mas gran, esplèndid, amb molt de terreny, ben conreat, tot verd. Hi havia la família. El camió es va quedar una mica enllà de la casa. Com que feia bon temps, tota la família era fora, sota els arbres.

Tinc una sorpresa per a tu, em va dir l'Oriol. Efectivament, ajaguda en una gandula, en un dropo, hi havia una companya meva de batxillerat, del mateix curs, de la mateixa edat, que feia anys que no havia vist. Era l'Elena Gallissà, cosina germana de l'Oriol, que feia repòs, convalescent. Vaig quedar efectivament sorprès perquè l'Elena havia desaparegut feia temps; s'havia fet monja del ram de les franceses, de la Presentació i això que ella, d'estudiant, no hi anava, a les monges: anava a ca donya Maria Cortina. Ens vam saludar ben sorpresos i contents l'un i l'altre.

Amb el Joan Oriol Gallissà vaig haver de discutir el preu de les patates. A mi les finances de l'exèrcit no em despertaven cap interès, ben a l'inrevés; en canvi, per distints motius, desitjava que els pagesos de la comarca i veïnatges tinguessin bona bossa. Però, és clar, jo havia de complir amb el meu paper: havia de pagar les patates al preu del mercat,

**«Des dels camins
de carro, anava
contemplant amb
plaer els petits
panorames dels
crestalls ben fets,
de les parades
perfectament tirades.
Els hortolans de
Riudoms, de Vinyols,
de Cambrils tenien
molt bona fama»**

a un preu raonable, fins i tot en aquell moment de confusió. Però vam ajustar la partida. L'Oriol Gallissà tenia patates per a omplir el camió, que era l'objectiu. Vam cridar el sergent, van venir els soldats i el conductor. Els van invitar a aigua fresca i anís i, un cop fet el tragueta, es va carregar la mercaderia.

Potser no n'havien menjat mai en aquell regiment, de patates de Riudoms. Segur que les devien trobar

bones, com si al ranxo li hagués succeït algun misteri favorable. No eren exactament patates tendres, tan delicioses, però eren patates fresques. Al juny encara no havien tingut temps de momificar-se ni una mica.

L'endemà es va repetir l'operació, ara ja amb altres pagesos que el mateix Oriol es va ocupar de posar en marxa. Tothom cobrava i adéu camió: ja ningú no patia. Quan vaig acabar d'escorcollar les possibilitats de Riudoms –no tothom volia vendre o no tothom tenia existències– vaig saltar a Mont-roig. Allí encara em va ser més fàcil i més còmode. Era el moment oportú de vendre les patates. A Mont-roig encara coneixia més gent que a Riudoms. Amb el camió pintat d'un caqui molt fosc, vam anar cap a les Pobles, entre Mont-roig i el mar, que era un territori ubèrrim. Compràvem patates als masos. A les Pobles hi havia, fins i tot, una petita escola per a les criatures de les famílies que vivien tot l'any al defora. Jo seguia trescant i veient el paisatge de prop, sentint l'olor de la terra regada, de les plantes, dels arbres. Ben assegut a la cabina, des dels camins de carro, anava contemplant amb plaer els petits panorames dels crestalls ben fets, de les parades perfectament tirades. Els hortolans de Riudoms, de Vinyols, de Cambrils tenien molt bona fama; tenien la vista dreturera; no veies un crestall tort, cap de les graelles que dibuixa el conjunt no perdia, sobre el pla, la verticalitat, la perpendicularitat. Els rectangles eren impecables. Quan regaven, l'aigua hi lliscava i seguia el seu camí sense vacil·lar,

que era el que convenia. La terra semblava bona, ben adobada, molt més substanciosa que la que petjava a Reus, barrancs amunt de la partida de l'hospitalera, d'un secà cru, ple de garroferars, fins que no t'arribaves a les proximitats de Castellvell o d'Almoster on ja es començaven a veure oliverars en bona salut.

La llibertat de la pataca m'havia dut en aquesta mena de llibertat viatgera. Anava a cavall de la militarització, però, sense voler ofendre, tret del xofer que anava de blau mecànic, tot rastre militar el duia al clatell. »

Notes

1. Aquest article és un fragment del llibre primer de *Temps estranys*, memòries de l'autor publicades per l'Associació d'Estudis Reusencs (volums 102, 108 i 118) així com en el quart volum de les obres completes que edita l'Ajuntament de Reus. Aquí les tornem a reproduir amb el permís de l'autor.

2. Xavier Amorós a *Lo Floc* ha publicat tres altres articles: «Riudoms: poble de gent lliure», al número 98 (març de 1988), pp. 4-5; «Els pagesos de Riudoms i l'aigua», al número 152 (abril-juny de 1997), pp. 11-12, i «La claredat d'un llibre», al número 156 (abril-juny de 1998), pp. 14-15.

3. Joan Oriol Gallissà (Riudoms, 1920 – 1996).

Grup de soldats fotografiats a les casernes militars que als anys cinquanta del segle XX hi havia a l'avinguda de Catalunya de Tarragona. Els tres del darrere, de paisà, eren oficinistes de l'economat, i Xavier Amorós, vestit de soldat i al centre de la imatge, n'era el caixer.

